

Секція 3. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит

ГАВРИЛЕНКО АЛЬОНА ПАВЛІВНА

*Завідувач сектору криміналістичного дослідження
транспортних засобів і реєстраційних документів,
що їх супроводжують відділу інженерних, економічних,
товарознавчих видів досліджень та оціночної діяльності
Кіровоградського науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України
м. Кропивницький, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ ПРИ ВИКОНАННІ СУДОВИХ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ЕКСПЕРТИЗ

Економічний розвиток будь-якої країни залежить від ефективного використання матеріальних ресурсів і праці людей, тому найважливішим чинником, який сприяє цьому, є добре налагоджена система управління виробництвом, відтак бухгалтерського обліку як її складової. Водночас, на сучасному етапі розвитку, значення бухгалтерського обліку ширше, адже він не тільки забезпечує інформацією управлінців, але й безпосередньо впливає на формування економічного ефекту насамперед завдяки контрольній функції, що можливо охороняє людей від спокуси привласнювати собі чуже.

В умовах переходу України до ринкових відносин, наявності різних форм власності та реформування економічних відносин виникла потреба радикальних змін у системі бухгалтерського обліку. Удосконалення його організації, забезпечення контролю за виконанням господарських операцій, запобігання негативним явищам та зловживанням є актуальною передумовою економічного розвитку України.

Кризові явища, що спостерігаються в економіці, криміналізація більшості її галузей значною мірою є результатом прорахунків уповноважених осіб у правовому та організаційно-управлінському забезпеченні реформ. Нерідко допускаються зловживання окремими працівниками підприємств (установ та організацій), що стають предметом розслідувань і судових розглядів. В умовах сьогодення проблеми боротьби з економічною злочинністю набувають першочергового значення.

Такі ситуації можуть бути об'єктивно і на належній правовій основі вирішені лише за умови, що на підприємстві (установі та організації), забезпечено належну організацію бухгалтерського обліку відповідно до вимог нормативно-правових актів, які її регулюють, а всі докази ґрунтуються на якісно підготовлених документах. Об'єктивну оцінку доказів, які є в бухгалтерських документах, забезпечує судово-бухгалтерська експертиза. Проведення такої експертизи зумовлено прагматичними обставинами: різноманітність злочинів вимагає кваліфікованого дослідження всіх аспектів, що їх зумовили.

Судово-бухгалтерська експертиза досліджує виробничу і фінансово-господарську діяльність підприємств з різною формою власності, які допустили збитки, втрати, крадіжки цінностей, безгосподарність та інші негативні явища, що стали об'єктом розслідування правоохоронних органів. На відміну від інших економічних експертиз бухгалтерська обґрунтовує свої висновки на документально достовірних даних, відображених у бухгалтерському обліку, конкретизує матеріальну відповідальність за збитки завдані матеріально-відповідальним та службовими особами, встановлює розмір коштів, за які вони мають нести відповідальність.

Процесуально-правовий зміст бухгалтерської експертизи визначається системою правил, встановлених законодавчими актами, що регулюють порядок призначення та проведення експертизи, умови оцінки

слідством і судом її результатів, права і обов'язки державних органів, які здійснюють судочинство, а також права й обов'язки експерта-бухгалтера. Процесуальні умови проведення експертизи, передбачені нормами права для експертиз різних видів, однакові. Щодо цього судово-бухгалтерська експертиза не є винятком, не відрізняється від інших видів, тобто має з ними спільну правову основу.

Економічний зміст судово-бухгалтерської експертизи включає систему економічних знань у галузі бухгалтерського обліку і фінансів, аудиту і ревізії фінансово-господарської діяльності, економічного аналізу, статистики наукових методів дослідження економіки та інших розділів економічної науки. Ці знання необхідні для експерта-бухгалтера, аудитора і ревізора для дослідження економічних явищ, що спричинили певні конфліктні ситуації і завдали матеріальних збитків. Відповідальність за завдані збитки підприємствам і окремим громадянам встановлена законодавством, а виявлення їх покладено на ревізію і аудит. У спірних випадках розмір збитків підтверджується судово-бухгалтерською експертизою, в чому виявляється єдність їхніх функцій. Вони ж визначають причинні зв'язки, що зумовили матеріальні збитки. Звичайно, правоохоронні органи з урахуванням інших доказів можуть внести відповідні корективи до суми збитків, встановленої ревізією, аудитом і підтвердженої судово-бухгалтерської експертизи.

Експерт-бухгалтер обов'язково повинен володіти як певним обсягом процесуально-правових знань, так і достатніми знаннями з бухгалтерського обліку та аналізу господарської діяльності. Тільки при суворому додержанні ним процесуального законодавства і правильному застосуванні спеціальних знань судово-бухгалтерська експертиза може бути визначена доброякісною і такою, що відповідає своєму призначенню.

На підставі дослідження документів, які є засобами ведення бухгалтерського обліку (первинні документи, реєстри синтетичного та

аналітичного обліку тощо), експерт-бухгалтер формує висновки щодо законності бухгалтерських операцій та правильності відображення їх у бухгалтерському обліку. В обов'язковому порядку слід враховувати обставини, що стадії досудового та судового розгляду економічних правопорушень можуть продовжуватися тривалий час, а певні бухгалтерські операції могли проводитись у минулих періодах (в різні місяці, роки), що у свою чергу спонукає використовувати експертом-бухгалтером відповідні нормативно-правові акти законодавства України, які мали чинність на відповідний період проведення тих чи інших господарських операцій та складання відповідних бухгалтерських документів.

Ураховуючи вищенаведені обставини, слід констатувати, що під час проведення судово-бухгалтерської експертизи експерт-бухгалтер повинен використовувати офіційні інформаційно-довідкові джерела та створювати власну довідкову базу нормативно-правових актів законодавства України, якими було врегульовано норми ведення бухгалтерського та податкового обліку і складання звітності у певний період часу. При цьому слід зауважити, що експерт-бухгалтер не повинен виходити за межі своєї компетенції, тобто давати дослідженим документам юридичну оцінку або визначати їх доказове значення у цивільних, господарських справах та кримінальним провадженням.

Література:

1. Білуха М.Т. Судово-бухгалтерська експертиза: Підручник. - К.: Воля, 2004. - 656 с.
2. Глібко В.М., Бушан О.П. Судова бухгалтерія: Підручник - К.: Юрінком Інтер, 2004. – 224 с.
3. Камлик М.І. Судова бухгалтерія: Підручник. - К.: Атіка, 2003. – 592 с.